

مورد تخلف، پس از بخش نفت و گاز بیشترین تخطی را در منابع بودجه‌ای کشور داشته است. در یکی از بندهای گزارش دیوان محاسبات ذکر شده که در قانون بودجه مقرر گردیده بود در پایان سال ۸۶، حداقل ۶۰ درصد از سهام شرکت‌های دولتی غیر صدر اصل ۴۴ قانون اساسی متعلق به دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده ۱۶۰ قانون برنامه چهارم توسعه و کلیه سهام دولت و شرکت‌های دولتی در شرکت‌های غیردولتی از طریق مزایده یا بورس به بخش خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی واگذار شوند. بدون شک، برای تحقق اهداف مذکور، تلاش‌های بسیاری صورت پذیرفته، هیچ شکی وجود ندارد، اما در این بین از میان ۲۸۹ شرکت دولتی مشمول غیر صدر اصل ۴۴ قانون اساسی، تنها برای ۲۶ شرکت اقدامات لازم صورت گرفته و سهام متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی در شرکت‌های غیردولتی در حدود نصاب مقرر تاکنون واگذار نشده است. همچنین در آخرین بند تخلف گزارش شده دیوان محاسبات در فرآیند خصوصی سازی و حمایت از بخش خصوصی آمده است که مبلغ ۶ هزار و ۲۴۷ میلیارد و ۵۲۲ میلیون ریال برای احداث واحدهای نان صنعتی به صورت تسهیلات و یا کمک به بخش خصوصی، تعاونی و بخش عمومی غیردولتی به شرکت بازرگانی دولتی ایران اختصاص یافته که علیرغم وجود ۶۸۶ متقاضی، هیچ گونه وجهی در اختیار آنها قرار نگرفته است.

شیوه‌های نوین نظارت و حسابرسی

از نظارت چرتکه‌ای تا نظارت آن لاین

مصاحبه اختصاصی «اقتصاد ایران» با دکتر عبدالرضا رحمانی فضلی، رئیس کل دیوان محاسبات کشور

اقتصاد ایران: با توجه به مفاد قانون هدفمندی یارانه‌ها که در آن قرار است دیوان محاسبات و سازمان حسابرسی، با یکدیگر بر نحوه اجرای این قانون نظارت داشته باشند، چه اقداماتی در دست برنامه‌ریزی است؟

بحث هدفمندی یارانه‌ها سال‌ها مدیدی است که در کشور مطرح شده و با عناوین مختلف، اما هدفی واحد در راستای کاهش حجم مصرف انرژی و سوخت و مواردی همچون دارو مورد بررسی بوده است. هدف نهایی از اجرای این قانون به هر حال باید واقعی شدن قیمت‌ها و بهینه شدن تولید و مصرف و سامان‌دهی یارانه‌های دولت باشد. در رابطه با نحوه نظارت دیوان و در راستای اجرای صحیح قانون، دیوان گزارش‌های ۳ ماهه‌ای از روند کار ارائه خواهد داد و یک حسابرسی کل و همچنین هیأت حسابرسی توسط دیوان در نظر گرفته شده که پیگیر این طرح خواهند بود. به طور کلی دیوان تلاش خواهد کرد تا با رویکردی

تخلفات مربوط به یارانه

در بخش یارانه سوخت و حامل‌های انرژی، یارانه منظور شده بابت مابه‌التفاوت قیمت آزاد گاز، برق و هر لیتر از فرآورده‌های نفتی تولید داخل و قیمت فروش تکلیفی آنها در داخل کشور، مبلغ ۵۳۶ هزار و ۸۲۲ میلیارد ریال بوده که در نحوه تسویه آنها دو مورد تخلف مشاهده می‌شود. یکی از این تخلفات به بخشی از یارانه مربوط به مابه‌التفاوت قیمت برق به مبلغ ۲۲ هزار و ۵۴۰ میلیارد ریال برمی‌گردد که به صورت نقدی توسط خزانه‌داری کل کشور در وجه شرکت توانیر پرداخت شده و مغایر با حکم مقرر توسط قانون‌گذار است. دوم آن که بخشی از مبلغ محسوب شده به عنوان یارانه مابه‌التفاوت قیمت گاز، معادل ۵ هزار و ۱۴۸ میلیارد ریال مازاد بر مقدار گاز تحویلی به مشترکین، به حساب بلهکاری دولت منظور

بخش نفت زیر ذره بین

شرکت	مصوب	اصلاحیه	عملکرد	انحراف عملکرد به مصوب	انحراف عملکرد به اصلاحیه
نفت	۳۴۴،۷۳۱	۵۰۹،۵۳۱	۵۷۵،۳۴۹	۶۶/۹۰	۱۲/۹۲
گاز	۱۰۲،۲۴۹	۱۱۷،۸۸۷	۱۱۴،۷۱۶	۱۲/۱۹	-۲/۶۹
پتروشیمی	۷۳،۶۶۸	۷۳،۴۹۸	۷۴،۷۵۶	۱/۴۸	۱/۷۱
پالایش و بخش	۳۰،۸۵۰	۳۰،۸۵۰	۲۷،۵۹۷	-۱۰/۵۴	-۱۰/۵۴
کل بخش	۵۵۱،۴۹۸	۷۳۱،۷۶۶	۷۹۲،۴۱۸	۴۳/۶۸	۸/۲۹

استخراج: ماهنامه «اقتصاد ایران» از تفریغ بودجه، ۱۳۸۶

تخلفات از حکم قانون می‌باشند.

در پایان خلاصه گزارش تفریغ بودجه دیوان محاسبات اشاره شده است که تعداد ۱۷۹ گزارش در بخش تفریغ بودجه شرکت‌ها درج شده که حاوی هزار و ۴۶۳ مورد تخلف است. گفتنی است وزارت نفت با ۳۳۵ مورد، وزارت صنایع و معادن با ۳۰۰ مورد و وزارت نیرو با ۲۲۴ مورد تخلف، بیشترین موارد تخلف را در اجرای قانون بودجه داشته‌اند.

دادن انحراف وجود دارد. در حوزه عمومی قرار است به افرادی که آسیب‌پذیرند کمک شود. دستگاه‌های دولتی، صنایع و واحدهای تولیدی از این یارانه سهم خواهند برد، علاوه بر آن که بخش خصوصی هم باید از این منابع بهره‌مند شود. مسأله مهمی که وجود دارد، این است که تمام شرکت‌ها و بخش‌های مشمول دریافت منابع، چگونه با چه مکانیزمی و اصلاً به چه مقدار قرار است از این منابع بهره‌مند شوند. هر کلام از واحدهای مشمول یارانه، لیستی از نیازهایشان را ارائه می‌کنند و پس از بررسی، این لیست تأیید می‌شود که آیا نیازهایشان مشمول دریافت منابع مالی هست یا خیر و اگر باشد به چه میزان باید دریافت نمایند. امیدواریم در تدوین آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها که دولت انجام می‌دهد، مسؤلیت‌ها، وظایف و اختیارات همگی مشخص شوند تا دیوان هم در کنار آن، نظرات خود را برای هر چه بهتر صورت گرفتن آن ارائه نماید.

اقتصاد ایران: آیا اختلاف حال حاضر بین دولت و مجلس و ضرورت اصلاح قانون، منجر به تضعیف روند اجرای قانون خواهد شد؟

در مسائلی علمی و کارشناسی باید به نظرات علمی و کارشناسی تن در دهیم. عموم مردم تابع تصمیمات مجلس و دولت هستند. این مجلس و دولت هستند که باید تصمیمات را از نظر علمی بررسی کنند و آن را تصویب

پیشگیرانه، در کنار دولت و مجلس برای اجرای صحیح قانون گام بردارد.

اقتصاد ایران: از آنجا که اجرای این قانون برای اولین بار صورت خواهد پذیرفت، چه مواردی در مسیر اجرا ممکن است به انحراف در قانون بی‌انجامد؟

هر قانونی که در ابعاد وسیع و کلان ایفای نقش می‌نماید، به طور حتم احتمال آن که در برخی موارد اجرای آن انحراف به وجود آید وجود دارد. نمونه این نوع انحرافات را می‌توان در گزارش‌های تفریغ بودجه مشاهده کرد. مسأله مهمی که در این بین وجود دارد آن است که اجرای یک قانون، خود نیاز به قوانین دیگر دارد تا در تعیین مسیر، انحرافات به حداقل برسند.

در پاسخ به سؤال شما، واقعاً امیدواریم که انحرافی صورت نگیرد، اما به هر حال با توجه به آن که حجم عظیمی از منابع مالی به گردش خواهند افتاد، احتمال رخ

و اجرا نمایند. هدفمندی یارانه‌ها با بسیاری از ساختارهای اقتصادی ما در ارتباط است و بر آنها تأثیر می‌گذارد. نظام مالی و پولی، تعرفه گمرکی و نظام توزیعی همگی تحت تأثیر این طرح قرار خواهند گرفت. به نظر من اولین شرط برای اجرای این مهم، عزم ملی است که اولین مرحله از آن عزم در حاکمیت است. تمام ارکان سرمایه‌گذاری، تجارت و بازرگانی در شرایطی که از ثبات نسبی مؤلفه‌های اقتصادی اطمینان داشته باشند به سرمایه‌گذاری و تجارت روی می‌آورند. حال با توجه به آن که اجرای آن را از قبل اعلام کرده‌ایم، هر چقدر تأخیر در آن به وجود آوریم، به بی‌ثباتی در اقتصاد دامن زده‌ایم. در این رابطه مجلس و دولت باید با تشکیل کارگروه‌های مشترک برای اجرای صحیح قانون گام بردارند. علاوه بر این، باید نقایص و زیرساخت‌ها به سرعت پوشش داده شوند و با کمک به بخش خصوصی، اقتصاد را آماده اجرای این طرح نماییم.

اقتصاد ایران: آیا بهتر نبود ابتدا قانون مصوب مجلس اجرا می‌شد و پس از اجرای طرح، نقاط ضعف آن شناسایی و بعد لایحه اصلاحی این طرح تدوین می‌شد؟
حق نقد و بررسی در این حوزه، برای همه باقی است و دولت هم به مشکلات اجتماعی فکر می‌کند و آن را به مجلس اطلاع می‌دهد که این امر از نظر من مانعی ندارد. چیزی که مهم است، اجرای قانون است. قانون‌گذار شرایط اجرای کار را مشخص کرده است. در تمام مراحل تصویب قانون، کارشناسان دولت در مجلس بوده‌اند. البته این به آن معنا نیست که دولت از این قانون رضایت کامل دارد، اما دولت می‌تواند نظر خودش را اظهار نماید و مجلس هم موظف است با حسن نیت کمک کند. دولت می‌تواند برنامه‌ریزی‌اش را متناسب با ۲۰ هزار میلیارد تومانی که مجلس تصویب کرده انجام دهد. مضاف بر آن که می‌تواند تنها بخشی از قیمت‌ها را اصلاح کند و یا تعداد کالاهایی را که شامل یارانه می‌شوند متناسب‌سازی نماید، چرا که این درآمد از محل همان آزادسازی قیمت‌ها به وجود می‌آید.

اقتصاد ایران: وضعیت کشور ما در مقوله فساد اداری و مالی در مقایسه با سایر کشورها چگونه است؟
در این مورد وضعیت کشور ما در مقایسه با کشوری که در آن حجم دولت پایین است و اقتصادی متکی به بخش خصوصی دارد متفاوت است. ولی به هر حال اگر بخواهیم فساد را به معنای سوء استفاده، اختلاس، بهره‌برداری‌های شخصی و یا هزینه کردن خارج از حوزه رسمی در نظر بگیریم، رقم بسیار پائینی است که شاید به یکی دو درصد برسد. اما با توجه به تعریف دیوان، جابه‌جایی در هزینه‌ها، عدم انجام وظایف قانونی یا افزایش در هزینه‌ها بالاتر از اعتبار اختصاص داده شده - که هیچ‌کدام به معنای فساد

اداری و مالی نیست - تخلف محسوب می‌شود که ۷۰ درصد این تخلفات به دلیل آگاهی اندک نسبت به قانون و سهل‌انگاری است. اما مابقی تخلفات عمدی، یا مصلحتی هستند و یا یکی دو درصد استفاده‌های نامطلوب و همان

انفصال از خدمت آن مسؤول، حسب مورد در نظر گرفته می‌شود.

اقتصاد ایران: انواع جدید حسابرسی دیوان که اخیراً مطرح شده‌اند، همانند حسابرسی عملکرد و آن لاین، چه مزایایی نسبت به سایر انواع حسابرسی دارند؟

بررسی اسناد، بخشی از کار است، اما کیفیت کار نیز باید بررسی گردد که این امر با توجه به ۳ معیار صرفه اقتصادی، کارایی و اثربخشی - که جملگی آنها بهره‌وری را شامل می‌شوند - صورت می‌گیرد. در حال حاضر، گزارش‌های متعددی در بخش‌های نفت، ذخیره ارزی، عمرانی، بیمه و بانک به مجلس داده شده است. برای پیشگیری از تخلفات، دیوان کمیته فنی-حقوقی برای پاسخ‌گویی به سؤالات و

فساد را شامل می‌شوند. در حال حاضر شاخصی ندارم که طبق آن بتوانم رتبه کشورمان را عرض کنم، اما الان در سیستم بانکی ۵۰ هزار میلیارد تومان پرداخت‌های معوق داریم. این معوقات، اموال مردم یا بیت‌المال است که به دست عده‌ای سپرده شده و برگشت داده نشده‌اند. و به هر حال، جمعی از منابع اقتصاد کشور که می‌توانست در جایی اداره شود که به اقتصاد کمک کند، اداره نشده است. مسایلی از این قبیل وجود دارند، اما آمار سوء استفاده در سطح مدیران واقعاً رقم اندکی است.

اقتصاد ایران: روند بررسی تخلفات در دیوان محاسبات چگونه است؟

وقتی دولت از هزینه کردن فارغ می‌شود، کار دیوان محاسبات آغاز می‌گردد و هزینه‌کرد دولت را حسابرسی می‌کند. حسابرسی به دو صورت انجام می‌شود. یکی مالی و دیگری رعایت. حسابرسی رعایت، انطباق هزینه و قانون را انجام می‌دهد. در حسابرسی مالی، درستی و نادرستی عملیات مالی بررسی می‌شوند که مثلاً حساب‌سازی نشده باشد. اگر دیوان در این زمینه تخلفی را مشاهده کند به مجلس اطلاع می‌دهد و برای متخلفان پرونده تشکیل داده می‌شود، این پرونده به دادسرا رفته و در مسیر اجرایی آن در دادسرا، دیوان محاسبات با احضار مسؤولین ذیربط، بررسی‌هایش را انجام داده و برای هیأت‌های مستشاری دادخواست تنظیم می‌کند که این دادخواست به صدور رأی می‌انجامد و اگر اعتراضی به رأی داشته باشند، به محکمه تجدید نظر ارجاع می‌یابد و در نهایت در آنجا انشای رأی می‌گردد. اگر جایی خسارت به بیت‌المال خورده باشد باید بازگشت انجام گیرد و خسارت وارده جبران گردد. علاوه بر جبران خسارت، موارد دیگری همچون مجازات‌های اداری اعم از تذکر، توبیخ و حتی

شبهات تشکیل داده و همچنین مجموعه تخلفاتی را که در سال‌های گذشته رخ داده، در قالب جزواتی در اختیار مدیران قرار داده است. علاوه بر این، کمیته‌های کارشناسی با موضوعات تخصصی تشکیل داده و تقریباً با تمام وزرا جلسه داشته‌ایم و با تبیین کارگروه‌ها سعی نموده‌ایم به موضوعات و تخلفات در کارگروه‌های مربوط رسیدگی نماییم. در کنار تمام موارد مذکور، در سال ۸۸ حسابرسی ضمنی سه دوازدهم، شش دوازدهم و نه دوازدهم را به مجلس، دولت و تک‌تک دستگاه‌ها ارائه کردیم. البته این کار به معنای دخالت و ورود در کار آنها نیست. آنها هم موظف به عمل نیستند، اما می‌دانند اگر اشکالاتی را که ما از آنها می‌گیریم تصحیح نکنند، در انتهای سال به آنها ایراد خواهیم گرفت. البته قابل ذکر است که این مسأله از سوی دستگاه‌های اجرایی مورد استقبال قرار گرفته، چرا که اگر ما در سه دوازدهم از آنها ایراد می‌گیریم، آنها ۹ ماه وقت دارند اشکال خود را تصحیح کنند. در بحث نظارت کلان هم سیستم "سنا" یا همان سامانه نظارت الکترونیکی را نام‌گذاری کرده‌ایم که در این سیستم، نقاط درآمندی و هزینه‌ای به دیوان محاسبات متصل می‌شوند و همزمان نظارت را بدون دخالت انجام خواهیم داد. در حال حاضر، شاخص‌های این نوع نظارت در حال تدوین هستند که با کمک بخش‌های مختلف دولت اعم از معاونت نظارت راهبردی ریاست جمهوری، سازمان حسابرسی، خزانه‌داری کل کشور و بانک مرکزی کمیته مشترک داریم و امیدواریم تا آخر سال بتوانیم این سیستم را به صورت آف لاین راه‌اندازی کنیم که بی‌شک با راه‌اندازی آن می‌توانیم تا ۹۰ درصد انضباط مالی و به تبع آن بهره‌وری را افزایش دهیم.

اقتصاد ایران: متشکریم. ■